

Överklagande av Värnamo kommuns beslut, 2023-06-21, Angående detaljplan på fastigheten Ljusseveka 2:1 i Värnamo kommun diarienummer KS.2023-537, komplettering

Yrkande

Värnamo Naturskyddsförening och Naturskyddsföreningen Jönköpings län (Naturskyddsföreningen) yrkar att Mark- och miljödomstolen, upphäver antagandebeslutet för **Detaljplan för del av fastigheten LJUSSEVEKA 2:1 med flera (Arenan) i Värnamo stad**

Grunder för vårt överklagande

Enligt 3 kap 8 § miljöbalken ska markområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för vattenförsörjningen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utnyttjandet av sådana anläggningar.

Enligt 2 kap 2 § plan- och bygglagen ska planläggning enligt denna lag syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för, med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1-8 §§ miljöbalken ska tillämpas. Lag (2014:862).

I 2 kap 3 § plan- och bygglagen anges att planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter främja en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt.

Naturskyddsförening menar att den överklagade detaljplanen inte har tagit tillräcklig hänsyn till miljö- och klimataspekter. Planerade åtgärder/anläggningar inom aktuell detaljplan innebär dels betydande risk för skada på dricksvattentäkt, dels förstörelse av kolsänka i form av myrmark och stora utsläpp av växthusgaser. Naturskyddsföreningen utvecklar resonemanget på följande sidor.

Naturskyddsföreningen Jönköpings län och Värnamo Naturskyddsförening
2023-09-07

Lars Lindfors, ordförande
Naturskyddsföreningen Jönköpings län

Kerstin Thornell, ordförande
Värnamo Naturskyddsförening

Allmänna synpunkter och frågeställningar

1 Vilseledande rubrik

Bakgrund: Planområdet ingår i ett större område som i översiktsplanen (2019) var utpekad som *grönstruktur*. När arbetet med Fördjupning av översiktsplanen för Värnamo stad pågick blev frågan om placering av ny arena för elitfotboll akut. Samtidigt diskuterades framtida placering av sim- och ishall. När FÖP för Värnamo stad antogs 2022 hade Ljussevekaområdet plötsligt blivit ett framtida *område för utomhusidrott*.

Naturskyddsföreningen anser att detaljplanens rubrik *detaljplan för ny arena för elitfotboll på fastigheten Ljusseveka 2:1* är vilseledande. I texten framgår det successivt att kommunen vill pröva förutsättningarna för att uppföra *ett nytt idrottsområde*, P-platser samt tillfartsväg i Värnamo stad samt att planen även ska säkra tillräckligt stora områden för att kunna hantera och rena dagvatten från idrottsanläggningen. Planområdet som är cirka 15 ha stort, ligger 1,2 km norr om centrala Värnamo mellan Prostsjön och Ljussevekaleden och är i översiktsplanen utpekad som grönstruktur.

Kommunen anser vidare att en *exploatering av Ljussevekaområdet gör det möjligt för Värnamo att "växa centralt"*. Om fotbollsarenan inte kommer att byggas inom området, vill kommunen att det ska vara *möjligt att uppföra andra idrottsanläggningar inom området*. Området öster om Prostsjön ska då bli en *samlingspunkt för flera olika idrotter* som kan samnyttja faciliteter som parkering och gatustruktur, *under förutsättning att det visar sig lämpligt för byggnation*.

Naturskyddsföreningen anser att detaljplanens rubricering är missvisande. Är "*en arena*" i själva verket "*idrottsanläggningar*"? I både Dagvattenutredning (figur 16) och Trafikutredning (figur 6 samt Bilaga 3) framgår att ett större område egentligen omfattas, där även de planerade anläggningarna finns inritade längs "infartsvägen", trots att de inte ingår i aktuell detaljplan. Om detaljplanen för arenan godkänns, öppnar detta upp för att fler detaljplaner i området kan godkännas!

Om kommunens ambition hade varit att uppföra ett idrottsområde, borde väl ett övergripande program för detta ha tagits fram. Att ha otydlighet som strategi och stycka upp ett större planområde i många mindre detaljplaner gagnar exempelvis inte miljöprövningen för skydd av grundvatten eller risker med dagvatten, då någon helhetsbedömning av miljöeffekterna inte kan göras.

Naturskyddsföreningen undrar hur dispensansökningen om schaktning i området har presenterats för Länsstyrelsen, då ju kommunens egentliga avsikt omfattar lite mer än arenabygget...

2 Underlagen borttagna

Naturskyddsföreningen vill även påpeka att underlagen är borttagna på kommunens detaljplanesida. Nu finns endast en hänvisning att "*Besvär över beslutet har kommit in till kommunen. Prövning om besväret kommit in i rätt tid är gjord och handlingar har skickats vidare till rättsinstans.*". Vi anser att underlagen även ska vara tillgängliga under överklagandeprocessen. Det borde även gälla detaljplanen för det framtida bostadsområdet vid Prostsjöns strand som också verkar ha försvunnit!

3 Höjdangivelser saknas

Höjdangivelser borde framgå av plankartan. Trots att marken är flack utgår vi från att höjdsättning finns, annars blir det svårt att bedöma avrinning. Vidare bör framgå vad som enligt gällande bestämmelser är inre respektive yttre vattenskyddsområde, såvida inte detta medvetet har utelämnats på grund av sekretess.

4 Betydande miljöpåverkan

Kommunen har undersökt om planens genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Följande miljömål har identifierats som påverkas:

- God bebyggd miljö,
- Grundvatten av god kvalitet,
- Ett rikt växt- och djurliv,
- Levande skogar samt
- Myllrande vårmarker.

Frågor som geoteknik, naturvärden, trafik, dagvatten och VA samt arkeologi har utretts vidare. Kommunens slutsats är att planerade åtgärder inte antas medföra någon betydande miljöpåverkan.

Naturskyddsföreningen delar inte denna uppfattning och menar att ett genomförande av detaljplanen/Arenan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och anser att Värnamo kommun ska ta fram en särskild miljökonsekvensbeskrivning som en del i miljöbedömningsprocessen (enligt 6 kap MB). Naturskyddsföreningen önskar ta del av den matris/utredning samt de kommentarer som ligger till grund för kommunens slutsatser att planerade åtgärder inte kan antas medföra någon betydande miljöpåverkan.

5 Miljöbalkens hänsynsregler

Naturskyddsföreningen anser att detaljplanen inte är förenlig med Miljöbalkens hänsynsregler och då särskilt kunskapskravet, försiktighetsprincipen, lokaliseringsprincipen samt hushållnings- och kretsloppsprincipen. För att tillgodose kunskapskravet anser vi att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas.

6 Naturvärdesinventeringen

Naturskyddsföreningen har tidigare påpekat att WSPs naturvärdesinventering (september 2022) framstår som bristfällig och otillräcklig i jämförelse med de fynd som gjordes vid stickprovs-inventeringen som Värnamo naturskyddsförening låtit utföra (juni 2023). Vi ställer oss frågande till hur naturvärdesinventeringens bedömning kunde bli att större delen av inventeringsområdet saknar naturvärde, trots att två ytor i inventeringsområdets sydvästra del bedömdes innehålla högt och visst naturvärde. I kommunens översiktsplan (2019) är området utpekade som tätortsnära natur och rekreation. Planförslaget är därför inte heller förenligt med kommunens översiktsplan.

7 Dagvattenåtgärder

Slutsatserna i geoutredningarna respektive dagvattenutredningen är motstridiga. Geo pekar på flera risker med att bygga i finkorniga jordar/stabilitetsproblem samt närheten till vattentäkten och talar om svårigheter att få till fördröjning och självfall till Prostsjön/Lagan. Dagvattenutredningen verkar inte ha samma problemsyn, då utredningen är av mer allmän karaktär. Det går heller inte att utläsa hur stor yta av befintligt våtmarksområde som avses att tas i anspråk för planerade dagvattenåtgärder.

Går det att hantera dagvattnet på säkert sätt inom vattenskyddsområdet?

Har kommunen, som geo påpekade, utrett hur täta dagvattenanläggningar kan komma att påverka områdets stabilitet/sättningsrisk, påverkan på övre akvifer samt risk för dagvattenavledning m.m.?

Av handlingarna kan heller inte utläsas Hur stor del av områdets grundvattenyta som måste sänkas för modellering/anläggande av diken m.m.? I geoteknikutlåtandet anger man att den dränerande nivån i området inte bör sänkas utan att en ordentlig analys genomförs.

Planeras en tillfällig eller permanent avsänkning i området?

Naturskyddsföreningen hänvisar till Fördjupning av översiktsplanen för Värnamo stad, sid 87:

"Vattenskyddsområden... För att skydda Ljusseveka grundvattentäkt finns idag ett vattenskyddsområde (VSO) med tillhörande vattenskyddsföreskrifter för tillrinningsområdet till täkten. Detta är beslutat enligt äldre lagstiftning och arbetet för att uppdatera vattenskyddsområdet inleddes 2020.

Skyddsföreskrifterna innebär vissa restriktioner och VSO för Ljusseveka kommer att inverka på stadens bebyggelseutveckling, speciellt i stadens norra och centrala delar som är belägna nära täktens tillrinningszon och därav har särskilt stor inverkan på vattentäkten. Inom VSO kommer bland annat följande att begränsas: Hantering av kemikalier, petroleumprodukter, krav på källarfri byggnation, anslutning till kommunal dagvattenhantering och hantering av schaktning m.m..."

...Det kan väl aldrig så att Värnamo kommun medvetet har valt att bromsa arbetet med skyddsföreskrifterna för Ljusseveka vattenskyddsområde i väntan på att aktuell detaljplan för Ljussevekaområdet ska vinna laga kraft?

8 Påverkan på Prostsjön?

Dagvattenflödena från arenaområdet, gata och P-platser kommer att öka betydligt jämfört med dagens avrinning. I inledningsskedet beräknas ca 10 000 m² att hårdgöras för byggnader samt 10 000 m² för gata och P-platser.

På sikt kan det bli mer, vilket kommer att få en mycket stor inverkan på vattenbalansen i området. Även dagvattnets föroreningsinnehåll kommer att öka. Lagan och Prostsjön är de vattenförekomster som dagvattnet kommer att avledas till.

Naturskyddsföreningen noterar i dagvattenutredningens sammanfattning att *Lagan klassas som "mindre känsligt vattendrag"* och på sidan 19 att *"Recipienten Lagan har --- fått klassningen Låg känslighet"*. Även Beräknade föroreningshalter (tabell 4) grundar sig på kommunens riktvärden för låg känslighet.

Naturskyddsföreningen

Hur värderar Värnamo kommun Prostsjöns sårbarhet? Naturskyddsföreningen tycker att det är märkligt att Prostsjön i detta sammanhang inte betraktas som en egen vattenförekomst utan som en del av Lagan. Är "känslighetsklassningen" för Prostsjön ens korrekt?

Då Prostsjön är en populär badsjö och även en tätortsnära fiskesjö (Vidösterns FVO), borde det vara i kommunens eget intresse att låta utföra kemisk undersökning (närsalter, metaller, PAH och partiklar) för att få besked om sjöns status och kunna följa påverkan före, under och efter en eventuell exploatering av området (exempelvis genom Lagans vattenråds recipientkontroll). Prostsjön ingick tidigare i länets kalkningsverksamhet. Eventuellt kan historiska mätdata finnas.

9 Hållbar resursanvändning

Naturskyddsföreningen ifrågasätter om planförslaget är förenligt med Miljöbalkens grundläggande hushållningsbestämmelser för mark och vatten? Aktuell exploatering kan varken ur en ekonomisk eller ekologisk synvinkel räknas som hållbar. Grundläggningen i området förefaller att bli mycket resurskrävande. För att området överhuvudtaget ska bli byggbart krävs omfattande marktekniska åtgärder, exempelvis pålning för läktardelen. För att gräsplanen ska kunna anläggas måste organiska jordarter grävas bort och ersättas med packad sprängsten. Grundläggning av parkeringsytor, vägar och övriga ytor måste ske genom nedpressning eller urgrävning av torv som ersätts med packad fyllning. Sannolikt behöver även torv och finkorniga jordarter grävas bort och ersättas med stabilare massor även för att få till en säker dagvattenhantering i området.

Naturskyddsföreningen tycker att det är märkligt att ett sådant omfattande grundläggningsarbete inte bedöms medföra någon betydande miljöpåverkan på våtmarken!

Detaljplanen leder till ännu fler frågor som: Varifrån ska massorna till bygget att tas?

Hur kommer kontrollen av lakbarheten hos externa massor att gå till?

Planeras det för att de överblivna bortschaktade jordmassorna (torv, silt m.m.) ska användas på nytt?

10 Klimat

Även Värnamo kommun har en viktig roll i klimatarbetet. Varje lokalt beslut som fattas om nybyggnation och infrastruktur påverkar Sveriges klimatomställning. Den planerade arenan kommer att innebära en oförsvarlig belastning på Värnamo kommuns koldioxidbudget, frågan är hur stor...

Våtmarker har stor betydelse för att binda växthusgaser såsom koldioxid. När våtmarker försvinner ökar utsläppen av växthusgaser. Då en omfattande förstörelse av torvmark kommer att ske, går Arena-projektet tvärsamt det statliga arbetet med att återställa och återvåta torvmarker.

I handlingarna finns inga uppgifter om hur mycket torv som kommer behöva grävas bort för att göra området byggbart.

11 Myllrande våtmarker

Enligt den fördjupade utvärderingen av miljömålet Myllrande våtmarker behöver hänsynen stärkas i samband med exploatering och markanvändning då det gäller myrmarker (Naturvårdsverket). Under det senaste seklet har nästan en fjärdedel av Sveriges totala ursprungliga våtmarksareal försvunnit. Därför är det viktigt att bevara och restaurera de våtmarker som finns kvar. Att bygga i ett våtmarksområde leder till mycket stora förändringar i naturmiljön. Att hävda att intrång i torvmossen redan har gjorts i och med väg 151, gör inte exploateringen av området mer legitim.

Sannolikt måste grundläggningsarbetet ske under torra förhållanden, vilket innebär att sänkning/ avledning av grundvattnet i våtmarken måste göras. Dessa åtgärder borde vara tillståndspliktiga och kräva vattendom!

12 Rekreation och friluftsliv

Tillgång till tätortsnära natur är en viktig del för hållbar utveckling. (Handlingsplan för Agenda 2030 m fl). Delar av planområdet är viktigt för stadsnära rekreation och friluftsliv. Enligt Naturvårdsverkets senaste utvärdering av friluftsmålen (Rapport 6904) finns flera indikationer på att den oskyddade tätortsnära naturen, liksom de gröna ytorna minskar. Förändringar i markanvändning som exploatering och avverkning påverkar naturens kvalitéer negativt, vilket medför en risk för det tätortsnära friluftslivet.

13 Grundvatten av god kvalitet

Naturskyddsföreningen anser att skyddsvärdet för Ljusseveka vattentäkt inte har beaktats i aktuell detaljplan. Enligt vattenmyndigheternas förvaltningsplan ska kommunerna säkerställa ett långsiktigt skydd för nuvarande och framtida dricksvattenförsörjning.

En stor del av detaljplaneområdet ligger inom vattentäktens yttre vattenskyddsområde och arenan kommer dessutom att uppföras i nära anslutning till det inre skyddsområdet. Kommunen har i detaljplanen kommenterat risker för grundvattnet som en potentiell Betydande miljöpåverkan: "*Eventuell påverkan på grundvattentäkten*" har identifierats som den "*potentiellt största risken*" för miljöpåverkan. Naturskyddsföreningen får känslan att kommunen har gjort en "det går nog bra-bedömning" då de finkorniga isälvs- och lerlagren bedöms vara täta och minskar risker för förorenings-spridning.

Hur täta är egentligen de finkorniga isälvs- och lerlagren? Inte förrän man börjar mäta får man veta I snart 20 år har detekterbara halter av PFAS, bekämpningsmedlet BAM samt nedbrytningsprodukter av klorerade lösningsmedel uppmätts i Ljussevekas råvatten! Kommer föroreningarna från förorenad mark i närområdet, från dagvatten, läckande avloppsledningar eller från Lagan/Prostsjön?

BAM, PFAS och rester av klorerade lösningsmedel är föroreningar som är mycket svåra att bli av med i grundvattnet. Att hävda att det tar femton år för en förorening att nå det nedre grundvatten-magasinet spelar ingen roll när en oönskad förorening väl har hamnat där.

Naturskyddsföreningen anser att en övergripande kartering inte kan ge någon upplysning om barriärens täthet mellan de två grundvattenförekomsterna. Inte heller om det i området finns äldre täkter, där barriären har tagit skada.

Naturskyddsföreningen

Ljusseveka vattenverk ligger ca 700 meter NV om tänkt arenaområde. Vattenverket är kommunens huvudvattenverk och förser Värnamo tätort, sju kransorter och bebyggelse NO/NV Vidöstern samt NV Hindsen med dricksvatten. Enligt uppgift på kommunens hemsida om dricksvattenkvalitet: levererades år 2022, ca 1 600 000 m³ dricksvatten från Ljusseveka vattenverk.

En flödande dricksvattentäkt med grundvatten av god kvalitet är inget man ska ta för givet... Värnamo har haft tur! Redan på 1950-talet, efter perioder med vattenbrist och låga grundvattennivåer föreslog dåtidens VA-konsulter att nya brunnslägen borde lokaliseras utanför stadens tätbebyggda delar, istället för att leta nya lägen vid de befintliga täkterna i Apladalen och Luddö. Ur skyddssynpunkt föll valet på Ljusseveka, då *"det i området endast förefinns sparsam villabebyggelse i uttagsplatsernas närhet vid Ljusseveka och V om Lagan"* (VIAK 1965 och 1966).

Ljusseveka visade sig vara ett mycket bra val för Värnamos dricksvattenproduktion: *"Grundvattenförekomsten överlagras av mäktiga lager av finkorniga isälvs- och issjösediment, vilka har bedömts ge grundvattenförekomsten ett grundläggande skydd mot skadlig markinfiltration. --- Grundvattentillrinningen sker huvudsakligen från mosandsområdena norr om Värnamo men även från dalsidorna in mot dalmitten"*. (VIAK)

Sedan 1960-talet har staden både vuxit till yta och invånarantal. Nya kvarter och gator har tillkommit. Eftersom vattenförekomsten ligger under stora delar av Värnamo tätort är stadens påverkan på Ljussevekatakten betydligt större idag än vid täktens tillkomst i början av 1960-talet.

Generellt kan vattenförekomstens geologi göra att sårbarheten för grundvattenmagasinet kan betraktas som liten men samtidigt ger *en huvudvattentäkt* och överföringsledningar till många mindre orter, som saknar egna vattenverk, en stor sårbarhet. Om täktens kvalitet i bygg- eller brukningsskedet försämras, genom förorening eller olycka, brand eller diffus spridning, saknas idag externt reservvatten som kan tas i bruk direkt. I Värnamo kommun finns heller inga lägen för en framtida huvudvattentäkt, med en kapacitet motsvarande Ljussevekatakten. Dessutom kan grundvattentillgångar i reducerande miljöer medföra att livslängden hos dessa vattentäkter begränsas.

Hur har kommunen kommit fram till att detaljplaneförslaget inte kommer att innebära någon betydande miljöpåverkan på grundvattnet? Har kommunen i samband med detaljplanen utrett grundvattnets strömningsförhållanden mer än övergripande? Vet man hur stor andel av grundvattnet som kommer norrifrån respektive lokalt från höjderna i väst och öst? En hydrogeologisk utredning i tidigt skede hade kunnat ge besked om detta. Då hade kanske andra lägen för arenan föreslagits.